

Потпуковник **МИЛЕНКО РАДОВАНОВ**

О УПОТРЕБИ И ОРГАНИЗАЦИЈИ ИЗВИЃАЧКИХ ЈЕДИНИЦА

У овом чланку ћу говорити о неким питањима употребе и организације општевојних извиђачких јединица, пошто сматрам да садашња намена тих јединица не одговара у потпуности потребама савремених армија.

У току Другог светског рата у неким армијама, а нарочито у Совјетској, извиђачке јединице су првенствено употребљаване за вршење специјалних извиђачких задатака углавном путем осматрања, извиђачких упада и налета и дејством у непријатељској позадини, већином у оквиру пука и дивизије, затим и за неке друге специјалне задатке у саставу извиђачких одреда, итд. У том погледу, иако сразмерно малобројне, извиђачке јединице су углавном задовољавале ратне потребе, тако да се чак било поставило и питање да ли можда и тај њихов број није превелик, тим пре што тежиште извиђања у току борбе редовно пада на саму трупу. Међутим, иако трупа заузима видно место у прикупљању података тактичког карактера, ипак, извиђачке јединице и тада имају врло велики значај, поготову ако се има у виду да оне, радом у дубини непријатељског распореда, треба да надокнаде отежан рад агентуре, па често пута и да га потпуно замене. Стога сматрам да извиђачке јединице треба и даље да остану једно од основних средстава помоћу кога ће команде *организовати и вршити тактичко извиђање*. Али, да би ту улогу могле и убудуће задржати, сматрам да у савременим условима никако не треба постављати питање смањења већ, напротив, питање њиховог квантитативног и квалитативног појачања (мислим на материјално-техничко обезбеђење). Природно је да би у складу са тим морало доћи и до измене у погледу употребе извиђачких јединица.

Пошто се анализом рада извиђачких органа и начина извиђања (тактике извиђачких јединица), по мом мишљењу, најлакше може утврдити најцелисходнији начин њихове употребе, то ћу се нешто подробније задржати на тим питањима.

Извиђачки органи и начин њиховог дејства

Ако бисмо разматрали само извиђачке органе који се формирају од људства из састава извиђачких јединица, ствар би била врло проста, јер таквих извиђачких органа нема много. Али, пошто желим да

истакнем улогу и значај извиђачких јединица у оквиру читавог система извиђања, потребно је посебно размотрити сваки извиђачки орган како би се јасно могао уочити однос извиђачких и осталих јединица и родова у склопу тих органа, као и потреба за специјализованим људством у саставу сваког од њих. Притом се, наравно, не треба детаљније упуштати у њихове карактеристике и намену, пошто је то довољно јасно предвиђено у правилима.

Пошто се осматрањем са *осматрачница* могу добити врло корисни подаци о животу и активности непријатеља, о његовом систему ватре, уређењу положаја, итд., то се може рећи да је осматрање врло важан, а понекад и једини извор обавештајних података. Због тога је природно што су све јединице (као и њихови делови) и старешине дужни да га организују у свима видовима борбених дејстава. Оно се увек мора организовати по јединственом плану, и по фронту и по дубини, ако се жели да претставља широко развијен систем осматрања, као и то да и даље задржи своју велику улогу у склопу читавог извиђања. Међутим, да би се путем осматрања могло доћи до потребних података и да би осматрачнице могле регистровати и известити о свакој, па и најмањој промени код непријатеља — јер често пута и најситнији детаљи правилном анализом могу довести до изванредно важних закључака — *потребно је, по мом мишљењу, да се на осматрачницама употребљава само добро извежбано и снабдевано људство*. То значи да људство за осматрање треба да буде предвиђено у формацијама јединица, јер би команде, у противном случају, биле приморане да одређују осматраче од људства које им је дато за друге задатке, а велико је питање какав би се успех тада могао постићи. Дакле, и поред тога што осматрање није нека нарочита специјалност и што ће га нормално вршити сви војници и старешине, ипак сматрам да *све извиђачке јединице морају у првом реду бити добро обучене у осматрању* како би могле послужити, нарочито командама пешадиских батаљона и пукова, за организацију солидног система осматрања. Скоро у свим армијама западних земаља постоје посебне извиђачке групе — осматрачи, чак и при командама пешадиских чета, из чега се јасно види како велику важност придају осматрању као извору обавештајних података.

Пошто се *извиђачке патроле* (употребљавају их све јединице и команде — пешадиске, тенковске, коњичке, итд.) најчешће не формирају од извиђачких јединица, мада у њихов састав могу ући и извиђачи родова, то њихово формирање не зависи од постојања извиђачких јединица при командама које их упућују. С друге стране, рад извиђачких патрола се не може сматрати неком специјалношћу већ нормалном активношћу трупе у склопу извиђања, као мере борбеног обезбеђења.

Извиђачка група се у основи разликује од извиђачке патроле, нарочито по томе што се група најчешће формира баш од људства из састава извиђачких јединица и што се предвиђа за извршење специјалних извиђачких задатака. Чак би се могло рећи да се читава

активност извиђачких јединица и одвија кроз форму извиђачких група (са изузетком осматрања). Иако то не значи да су извиђачке јединице имале монопол на извиђачке групе, ипак је појам извиђачке групе некако био уско везан за одређене начине извиђања, тј. за упаде, налете, заседе и дејства у дубини непријатељског распореда, који су се сматрали, а и данас се понегде сматрају, као искључива специјалност извиђачких јединица. Пошто се не слажем са таквим гледиштима, покушаћу да их оповргнем самом анализом наведених начина дејстава извиђачких група.

Извиђачки упад има за циљ хватање непријатељских војника, заплелу докумената, оружја, итд. А пошто се упад обично изводи ноћу или при слабој видљивости (магла, киша, снег, итд.), тј. у условима када се најлакше постиже изненађење, јасно је да у саставу извиђачке групе, која ће га изводити, треба да буде *веома обучено и способно људство*. Тако се, на пример, у привилима предвиђа да извиђачка група за упад треба да буде састављена од *извиђача пешадиских и осталих јединица*, тј. од специјалиста. Такав став има своје оправдање, јер за вршење упада нису довољне само храброст и одлучност, већ је потребна и одговарајућа обука, па чак и оно што је можда најважније — пракса. Према томе, пожељно је да се за вршење извиђачких упада има посебно обучено људство, које ће се у тако деликатном и тешком задатку моћи најбоље снаћи и извести акцију на задовољавајући начин. Међутим, нећу тиме да тврдим да ће само извиђачке јединице бити способне за вршење упада, јер обучено људство може да постоји и у трупи, тако да би упаде могле успешно вршити и групе састављене од старих за ту сврху обучених војника. Зато сам мишљења да у састав извиђачких група треба предвиђати учешће извиђача само у изузетно важним случајевима, јер би трупа нормално могла примити на себе вршење извиђачких упада, што, наравно, повлачи за собом и потребу за одговарајућом обуком саме трупе.

Извиђачки налет се разликује од извиђачког упада по томе што се упад изводи без ватрене подршке, а налет са ватреном подршком и што за извођење налета није потребно неко посебно обучавање и специјализација људства, јер га успешно може изводити свака пешадиска јединица, почев од батаљона па наниже — наравно, уз претходну минималну припрему. Чини ми се да је за успешно извршење налета важније добро организовати акцију, тј. правилно изабрати објекат, планирати ватру у циљу изоловања објекта, направити пролазе кроз минске и жичне препреке, обезбедити извлачење група, итд., него само његово извођење, које је прилично једноставно, иако се при његовом извођењу траже брзина, одлучност и храброст сваког појединог војника. Супротно томе, при извођењу упада рад извиђачке групе је далеко тежи, јер ту треба да дођу до пуног изражаја вештина, лукавство, одлучност, хладнокрвност, итд., а то се може постићи само одговарајућом дужом обуком, односно праксом. Према томе, пошто је код налета важнији организациони процес, а код упада важнија фаза извршења акције, налети се могу много шире примењивати, стим да

у саставу извиђачких група (које га врше) није потребно и учешће извиђача.

Заседа се (у извиђачком смислу) примењује у циљу хватања непријатељских војних лица (курира, официра за везу, мањих непријатељских група, итд.) и заплене докумената. Она је по правилима уврштена у специфичне начине дејства извиђачких јединица, тако да је и добила то специфично обележје, иако се ни по чему не разликује од заседа које, наравно, у одређеним условима нормално организују и све друге јединице, нарочито партизанске. Ако имамо у виду богата искуства из нашег НОР-а (у коме су заседе биле постављане у јачини од одељења до дивизије) и, такав став је погрешан, јер заседу може успешно организовати и изводити свака већа јединица и група. Према томе, ту није потребна никаква специјалност и нема разлога да се заседа уврсти у специфичне начине дејства извиђачких јединица. Друго је питање какав се циљ жели постићи заседом, тј. уништење непријатељске живе силе и технике или њихово заробљавање. Зато заседе не треба сматрати за неку специјалност само због тога што ће их постављати извиђачки органи и што им је првенствени задатак да хватају непријатељска војна лица. Према томе, извиђачке јединице могу постављати заседе само у склопу својих дејстава у дубини непријатељског распореда.

По моме мишљењу најважнији начин дејства извиђачких јединица треба да буде њихов рад у дубини непријатељског распореда, нарочито у оквиру тактичког извиђања. А пошто се ту до максимума испољавају све специјалности извиђача, за тај рад је потребно висококвалитетно људство како у погледу моралних и физичких особина, тако и у погледу обуке. Рад у непријатељској позадини захтева солидну обученост у брзој и лакој оријентацији, кретању по азимуту, осматрању и прислушкивању, пливању и веслању (као и у коришћењу техничких и приручних средстава за прелаз преко реке), скијању и добром маскирању (нарочито при раду у зимским условима), употреби хладног оружја, итд. Пошто се извиђачке јединице предвиђају и за диверзантску активност у дубини непријатељског распореда, природно је да се оне морају добро припремити и за вршење диверзија.

Рад извиђачких група у непријатељској позадини добио је широку примену у току Другог светског рата на Источном фронту, док је у армијама западних земаља читава активност у дубини непријатељског распореда спадала у надлежност агентурних одељења која су за ту сврху располагала специјално обученим људством ван формациског састава борбених јединица или специјално извежбаним формацијама (командоси, ренџер батаљони и слично). Код нас је у току НОР-а дејство извиђачких група у дубини непријатељског распореда врло широко примењивано и имало је велики значај и успех. Према томе, најефикасније дејство у непријатељској позадини може се постићи само онда ако се у састав извиђачких група укључи добро обучено људство. Зато *извиђачке групе за рад у дубини непријатељског распореда треба формирати првенствено од специјализованог људства*

из састава извиђачких јединица. Другим речима, извиђачка активност у непријатељском распореду треба да остане специјалност извиђачких формација (поред партизанских и других борбених група које врше одређене борбене задатке у непријатељском распореду и самим тим извиђају), а тај начин дејства у савременим условима добија све већи значај, те га треба што више развијати и примењивати у свима видовима борбеног дејства трупа.

Извиђачки одред упућују команде здружених јединица (обично команда дивизије) и случајевима *када се борбом морају извидети важни правци или тактички важне тачке (објекти, рејони, итд.)* које држи непријатељ. Сада има и таквих мишљења да би одред, поред прикупљања обавештајних података (углавном путем борбеног извиђања), могао добити и неке чисто борбене задатке, као на пример, обезбеђење бокова и крила, итд. То би, свакако, била једна новина, јер је по ранијем гледишту одред избегавао борбу и уствари је служио само као ослонац за рад извиђачких органа (група, патрола, итд.) које је упућивао из свога састава.

У погледу намене и задатака извиђачких одреда слажем се са наведеним новим мишљењима, али се може поставити питање о учешћу извиђача у њиховом саставу, које је по садашњем гледишту минимално. Уколико би се остало на извиђачким јединицама с досадашњом наменом и опремом, рекао бих да је учешће извиђача у извиђачком одреду чак и непотребно. Али, ако извиђачке јединице добију одговарајућу опрему, мислим да би и њихово учешће у саставу извиђачких одреда могло бити знатно повећано, чиме би и одред добио далеко већи значај у склопу целокупне активности извиђачких јединица.

Анализирајући посебно сваки извиђачки орган и тактику извиђања у целини, закључио сам да извиђачи треба да учествују на батаљонским и вишим осматрачницама и у саставу извиђачких група за дејство у дубини непријатељског распореда, а да је њихово учешће при организацији упада, налета и заседа од мањег значаја или да је чак и непотребно, јер такве делатности и сама трупа може исто тако добро извршити, наравно, *уз неопходно изведену обуку и организацију*. Према томе, највећи део извиђачке активности уствари треба пребацивати на трупне јединице *и трупу више ангажовати у вршењу свих извиђачких радњи*, стим што би се извиђачке јединице користиле првенствено за осматрање и дејство у непријатељској позадини.

Пошто би извиђачке јединице, пребацивањем највећег дела извиђачке активности на трупу, биле растерећене извесних задатака које су досада извршавале, поставља се питање: да ли их треба и даље задржати у досадашњем облику и не би ли оне, уз одговарајућу реорганизацију, могле извршавати извесне задатке борбеног карактера који су уско повезани са извиђањем и тиме — ослањајући се на савремену технику — добиле још већи значај у извиђачко-борбеној активности трупа? Пошто би се у том случају радило о новој концепцији употребе извиђачких јединица, која, по мом мишљењу, више од-

говара условима савременог рата, овде ћу, пре него што изнесем свој став, укратко изнети гледишта која о томе владају у неким страним армијама.

У свима већим армијама после Другог светског рата, појављује се велика тежња да се извиђачке јединице што боље опреме савременим техничким средствима (оклопним извиђачким возилима, лаким тенковима, артиљеријом, средствима везе, итд.) да би се, благодарећи таквим техничким средствима, могле користити за све врсте извиђања у свима видовима борбеног дејства, као и за извршење великог броја борбених задатака. Услед тога извиђачке јединице губе карактер јединица које су специјализоване само за вршење извиђачких задатака и постају нека врста *извиђачко-борбених формација*.

Од извиђачких јединица у *Америчкој армији* постоје: у пешадиском батаљону — извиђачко-обавештајно одељење; у пуку — извиђачко-обавештајни вод; у дивизији — извиђачка чета и у РВК — лаки извиђачки моторизовани пукови. Извиђачке јединице батаљона и пука првенствено врше задатке осматрања (за четне осматрачнице се предвиђају по 1—2 осматрача из батаљонског извиђачко-обавештајног одељења), затим неке друге извиђачке задатке, као и испитивање заробљеника. На тај начин, тежиште извиђања у оквиру батаљона и пука пада на трупу (сем осматрања), стим што се у састав важнијих извиђачких органа укључује и људство из састава извиђачких јединица. Пошто је извиђачка чета веома покретљива јединица, која усто располаже и довољном ударном снагом и ватреном моћи, она је способна за вршење извиђачких задатака, па чак и за прикупљање потребних података непосредним учешћем у борби са непријатељем.

Лаки извиђачки моторизовани пук се по потреби придаје корпусима (нарочито у нападу) за обезбеђење бокова и спојева или за дејства у улози извиђачког одреда. Он се употребљава и за оперативно извиђање за рачун команде армије.

Пошто су извиђачке јединице у *Француској армији*, почев од стрељачке чете (одељење за везу и осматрање) па све до пешадиског пука (вод за осматрање и обавештавање), искључиво намењене за организацију осматрања, јасно се види да се осматрању придаје врло велика важност, и поред тога што је осматрање дужност сваког француског војника и старешине. За контролу непријатељске зоне, а нарочито оних делова које не могу осматрати трупе које су у непосредном додиру са непријатељем, постављају се осматрачнице са специјализованим формацијским људством. За организацију осматрања у командама задужени су обавештајни официри, који постоје у свима формацијским јединицама почев од пешадиског батаљона. Према томе, у нижим тактичким јединицама читава извиђачка активност (сем осматрања) пада на трупу, а највећи део осталих извиђачких задатака врши извиђачки пук дивизије (јаког састава), који се, поред извиђачких задатака, може употребити и за извођење низа других борбених дејстава.

У пешадиским батаљонима *Италијанске армије* постоје извиђачка одељења (намењена за организацију осматрања), а у пешади-

ским дивизијама мото-извиђачки пукови од по три дивизиона (батаљона), од којих су два наоружана оклопним и моторним возилима, а трећи лаким тенковима и самоходним оруђима. И они, слично као и француски извиђачки пукови, поред задатака чисто извиђачког карактера, могу извршити и тактичке задатке. Тако, например, они могу добити задатак да офанзивним акцијама заузму извесне важне непријатељске објекте, да одржавају тактичку везу између јединица и обезбеђују бокове у нападу и одбрани, да проширују успехе јединица у нападу, да дејствују у улогама предњих одреда и маршевског осигурања, да воде борбе против падобранских и партизанских јединица, да послуже као брзопокретна резерва у одбрани, итд.

У *Енглеској армији* сем извиђачких одељења при командама батаљона, која су намењена искључиво за организацију осматрања, у саставу дивизија нема других извиђачких формација, тако да тежиште извиђачке активности пада на саму трупу. Али, зато при командама корпуса постоје извиђачки пукови од по три потпуно моторизована ескадрона, који су добро опремљени оклопним возилима и тенковима. Извиђачки пукови се непосредно употребљавају за рачун својих команди корпуса или се могу делом или у целини придати пешадиским дивизијама из састава корпуса (нормално се по један ескадрон придаје дивизији) за извршење задатака извиђачко-борбеног карактера.

Изгледа да су извиђачке јединице Совјетске армије у послератном периоду појачане и технички боље опремљене, тако да су у пешадиским пуковима задржали извиђачке чете, а у дивизијама формирали извиђачке батаљоне. Из тога се може закључити да су њене извиђачке јединице намењене не само за вршење извиђачких радњи већ и за неке задатке чисто борбеног карактера.

Из напред наведених података може се закључити да скоро све армије (о којима је било речи) у оквиру батаљона и пука користе извиђачке јединице готово искључиво за осматрање, стим што осталу извиђачку активност пребацују на трупу, и да при командама дивизија имају јаке извиђачке јединице, технички добро опремљене и способне за вршење извиђачких задатака (нарочито за извиђање борбом), као и за велики број задатака борбеног карактера. Међутим, треба имати у виду да су ове армије (нарочито западних земаља) релативно добро материјално опремљене (било из сопствених извора, било од помоћи из иностранства), тако да у оквиру дивизија могу стварати јаке, технички добро опремљене извиђачке формације, и да извиђачку активност у дубини непријатељског распореда углавном стављају у искључиву надлежност агентурних одељења (чак и у тактичкој дубини). Због тога оне немају потребе да у састав дивизија укључују извиђачке формације које би биле намењене за рад у непријатељској позадини, јер њихово људство обучавају, припремају и упућују агентурна одељења при оперативним командама.

Према досадашњем излагању јасно се могу уочити два гледишта о употреби извиђачких јединица, и то:

— да извиђачким јединицама треба дати карактер специјализованих јединица намењених само за извршење посебно важних задатака извиђања, и

— да извиђачке јединице треба оспособити не само за задатке извиђачког већ и борбеног карактера.

Употреба извиђачких јединица само за специјалне задатке добила је своје оправдање у току Другог светског рата, јер је показала извесне позитивне резултате. Међутим, такав начин употребе има и великих недостатака. Пре свега, уско специјализоване и материјално недовољно опремљене извиђачке јединице могу успешно извршавати само извештајни задатци, тако да се њихова активност углавном може свести на осматрање, извиђачке нападе, препаде, налете и дејство у непријатељској позадини. Из тога произилази да су оне у првом реду намењене за позициско ратовање и да би у условима савременог маневарског рата редовно закашњавале, тако да не би могле успешно извршавати чак ни основне задатке за које су предвиђене. С друге стране, пошто извиђачке јединице — с обзиром на своју специјалност — присвајају неку врсту монопола у вршењу целокупне извиђачке дужности, постоји прилично раширено схватање да је извиђање ствар извиђачких јединица и да тамо где нема извиђачких јединица не треба да буде ни извиђања. Колико је такво схватање штетно и опасно не треба доказивати. Тако је на једној здруженој вежби извиђање у целини било прилично слабо организовано; извиђачке јединице су коришћене за велики број задатака које треба да извршава сама трупа (осматрање непријатеља из стрељачког строја; пуковски извиђачки вод је употребљен у улози челног одељења на маршу, итд.). Поред тога, било је и случајева да су извиђачке јединице употребљаване за регулисање саобраћаја, за вођење борбе, обезбеђење КМ, итд. А све то показује недовољно познавање улоге и задатака извиђачких јединица.

Употреба извиђачких јединица и за задатке борбеног карактера условљена је, по мом мишљењу, у првом реду материјалним могућностима (од којих зависе опрема и наоружање тих јединица) и карактером будућег рата. При оваквом начину употребе повољно је што извиђачке јединице губе карактер специјализованих јединица, намењених само за извиђачку активност, јер се делокруг њиховог рада проширује и на извршење задатака борбеног карактера. Оне, уствари, постају технички добро опремљене извиђачко-борбене формације, употребљиве за вршење најразноврснијих задатака, а извиђачке остају само утолико што су опремљене одговарајућим техничким средствима најподеснијим за извиђање и што су формацијом првенствено намењене за вршење извиђања. Поред тога, борбено извиђање ће добити много већи значај, нарочито у условима покретног ратовања, при чему може доћи до широке примене извиђачких одреда. Најзад, и учешће пешадиских делова у саставу извиђачких органа у свима нижим тактичким јединицама добија већи значај, јер тиме трупа учествује у целокупној извиђачкој делатности, нарочито у условима непосредног додира с непријатељем.

Улога и значај извиђачких јединица могу се најбоље оценити према задацима за које су оне намењене. По мом мишљењу, број и врсту задатака извиђачких јединица требало би повећати у односу на досадашње задатке, али не са циљем да се трупа растерети извиђачке активности, већ, напротив, да се повећа и њен удео у извиђању, нарочито у оквиру нижих тактичких јединица. Тако би извиђачке јединице, упоредо са извиђачком делатношћу, могле примити и извршење неких борбених радњи, стим што би се целокупна њихова активност свела на:

— осматрање (са командних и специјално организованих осматрачница), нарочито у оквиру батаљона и пука;

— рад у дубини непријатељског распореда (укључујући и диверзантску делатност);

— дејство у улози извиђачких одреда, било да се извиђачки одреди састављају искључиво од извиђачких јединица или да извиђачи у њима буду масовније заступљени него што је то досада био случај (нарочито онда када не постоји непосредни додир с непријатељем);

— рад у својству предњих и гонећих одреда;

— извиђање, па и борба с непријатељским ваздушним десантима и инфилтрирајућим деловима;

— обезбеђење бокова и спојева у нападу и одбрани, рад у међупросторима јединица при одбрани на широком фронту, итд.

За ове задатке било би потребно да се у пешадиским батаљонима формира група за осматрање од 4—5 војника, која би служила искључиво за организацију батаљонске осматрачнице, да се у пешадиским пуковима предвиди извиђачка јединица која би служила у првом реду за организацију пуковских осматрачница, а по потреби и за дејство у позадини непријатеља (само по одобрењу дивизије), као и за вршење извиђачких упада у нарочито важним случајевима, и да се у дивизијама предвиде потпуно моторизоване извиђачке јединице за дејство у непријатељској позадини и друге извиђачко-борбене задатке. Постоји још једна могућа, можда и боља, варијанта. Наиме, да извиђачке јединице у дивизијама имају искључиву намену за рад у дубини непријатељског распореда и организацију дивизиских осматрачница, а да се при командама корпуса формирају добро опремљене и наоружане мото-извиђачке формације, које би се употребљавале непосредно за рачун корпуса, или би се делимично или у целини придавале дивизијама за вршење раније наведених извиђачко-борбених радњи. У сваком случају, потреба за технички добро опремљеним извиђачким јединицама у оквиру дивизија и корпуса резултира из већ наведених чињеница, од којих као основне треба сматрати карактер будућег рата и повећани значај борбеног извиђања.